

РЕЗЮМЕ

И. С. Байкова. Научно-методическая работа ДУУ как компонент непрерывного последипломного педагогического образования музыкальных руководителей.

В статье раскрыта сущность непрерывного образования. Освещены пути профессионального развития педагогов, в частности музыкальных руководителей, в условиях повышения квалификации. Проанализированы формы организации научно-методической работы с музыкальными руководителями ДУУ.

Ключевые слова: непрерывное образование, последипломное педагогическое образование, образование взрослых, повышение квалификации, профессиональное развитие, научно-методическая работа.

SUMMARY

Bykova I. Scientific-methodological wor of CEE as a component of lifelong post-graduate education of music teachers.

In this article opens an aim of Lifelong Learning. An author of this article focuses on the ways of pedagogues' professional development in terms of in-service teacher training are shown.

Key words: lifelong learning, post education pedagogical education, adult education, adult post-certificate education, professional development, scientific and methodical work.

УДК 371.134:796.015

Ж. В. Бережна

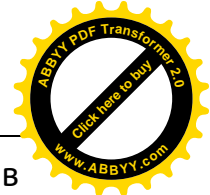
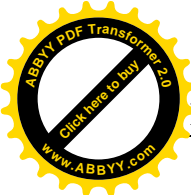
Харківська державна академія
фізичної культури

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ПЛАВАННЯ

У статті визначено поняття «професійна компетентність майбутнього тренера з плавання», виділено умови її формування. Розглянуто основні підходи (гуманістичний, інтегративний, компетентнісний), які є основою формування професійної компетентності педагогів-тренерів. Показано роль професійного самовдосконалення у становленні професійної компетентності. Представлено модель формування професійної компетентності майбутнього тренера з плавання.

Ключові слова: професійна компетентність, професійне самовдосконалення, гуманістичний, інтегративний, компетентнісний підходи.

Аналіз актуальних досліджень. Аспекти фахової підготовки стали предметом уваги науковців А. Алексюка, С. Батишева, І. Беха, В. Галузинського, Р. Гуревича, М. Євтуха, М. Жалдака, І. Зязюна, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна. Проблеми, пов'язані з дослідженням загальних питань професійної підготовки та змісту професійної освіти, неперервної професійної освіти, розкрито у працях А. Беляєвої, С. Гончаренка, Н. Кузьміної, М. Махмутова, М. Нікандрова, О. Пехоти. Розробкою та впровадженням сучасних педагогічних технологій професійної підготовки фахівців займалися В. Безпалько, І. Козловська, Л. Пуховська, М. Сметанський, Г. Тарасенко та ін.

Різноманітні аспекти професійної підготовки тренерів та вчителів фізичної культури у вітчизняній науці досліджували Л. Волков, О. Демінський, С. Дмитренко, Ю. Железняк, Р. Карпюк, Т. Круцевич, Т. Ротерс, Л. Сущенко, С. Філь, Б. Шиян та ін.

Незважаючи на ґрунтовність проведених досліджень, поза увагою наукових досліджень залишилася проблема формування професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання.

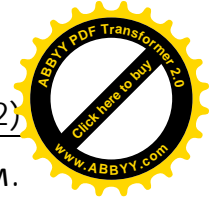
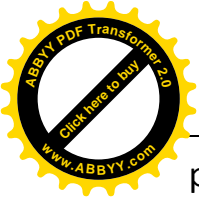
Вимоги до фахівців, які відображають соціальне замовлення суспільства, педагогічно відзеркалюються через зміст освіти, а саме у навчальних планах, програмах, документах методичного забезпечення.

Вивчення змісту та структури навчального плану підготовки за напрямками «Спорт», «Фізичне виховання» показало, що на практиці домінує функціональний підхід, для якого є характерним:

- слабкий зв'язок між окремими дисциплінами;
- підготовка не до цілісної професійної діяльності, а до окремих видів навчальної і педагогічної діяльності;
- неузгодженість змісту дисциплін циклу загальнопрофесійних дисциплін і циклу професійно орієнтованих дисциплін, тобто навчальні дисципліни зазначених циклів дещо відокремлені одна від одної, що не дозволяє реалізувати принцип наскрізності у їх викладанні.

Це означає, що у змісті професійної підготовки реалізуються два компоненти соціокультурного досвіду – знання і способи діяльності. Інші два компоненти (досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісного ставлення) залишаються на розсуд викладача. На думку Д. Левицького, якщо студент не засвоїв досвід творчої діяльності й досвід емоційно-ціннісного ставлення до діяльності, то його входження в соціокультурне середовище є проблематичним, оскільки особистісно орієнтоване навчання передбачає передусім опору на особистий (життєвий і навчальний) досвід, актуалізацію, розвиток і рефлексію цього досвіду [4]. Це означає, що процес професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту потребує вдосконалення і модернізації, оскільки змінилися потреби і вимоги суспільства до якості і рівня підготовки фахівців цієї галузі.

Постановка проблеми. Відповідно до нової освітньої парадигми, незалежно від спеціалізації і характеру професійної діяльності, будь-який фахівець-початківець повинен оволодіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями і навичками діяльності відповідної галузі, досвідом творчої і дослідницької діяльності щодо розв'язання нових проблем, досвідом емоційно-ціннісного ставлення до діяльності та її

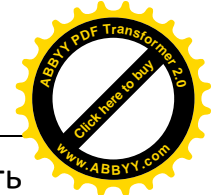
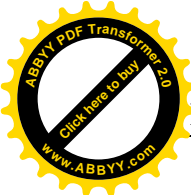
результатів, тобто він має бути компетентним і конкурентоспроможним. Педагог, на думку В. Сластьоніна, виправдовує соціальні очікування тільки в тому випадку, якщо його особистісні якості, загальна і професійна культура розвиваються випереджаючими темпами стосовно підростаючого покоління [6, 51]. Тобто виникає **проблема**, сутність якої полягає в тому, що підходи, які на сьогодні існують у професійній освіті до підготовки фахівців потребують перегляду, а нові, які тільки з'явилися ще не є перевіреними, а отже, не є досконалыми. Крім того, постійні зміни в освітньому процесі підготовки фахівців будь-якої галузі не завжди дають позитивний результат щодо якості підготовки. Ця діалектична суперечність, оскільки, з одного боку, процес підготовки фахівців має бути стабільним й усталеним, а з другого – мобільним і гнучким, урахувувати сучасні тенденції в науці й нові вимоги суспільства до рівня та якості підготовки фахівців. Розв'язати цю суперечність певною мірою можливо шляхом створення моделі, яка відображає процес підготовки конкурентоспроможного й компетентного фахівця.

Мета статті – проаналізувати і узагальнити наукові дослідження з питань формування професійної компетентності педагогів-тренерів; визначити й обґрунтувати структуру моделі формування професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям «професійна компетентність майбутнього тренера з плавання» розуміємо комплексну характеристику особистості, яка поєднує професійні, комунікативні та особистісні якості особистості тренера і дозволяє досягати якісних результатів у професійній діяльності. Структуру професійної компетентності майбутнього тренера з плавання утворюють професійно-діяльнісний, комунікативний та особистісний компоненти.

Формування професійної компетентності студентів–майбутніх тренерів з плавання на основі їх особистісного і діяльнісного досвіду та вирішення завдань (оволодіння компетенціями) професійної підготовки можливо за певних умов. Можна виділити такі умови:

- гуманізація освітнього процесу, в основі якої є визнання права на індивідуальність і власну думку всіх його суб'єктів (діалог і спільний пошук рішень; особистий досвід як викладача, так і студентів; визнання важливості не тільки розв'язання проблеми, а й ухвалення його рішення й відповідальності за нього);
- удосконалення змісту дисциплін загальнопрофесійного циклу на основі міждисциплінарної інтеграції навчальних дисциплін (не тільки професійно орієнтованих дисциплін, а й загальнопрофесійних), гуманістичного й компетентнісного підходів;

- розробка комплексу навчальних ситуацій, які передбачають оцінку ситуації. Проектування дій і відношень, ціннісно-сміслової рефлексії й самооцінки, експертизи ухвалених рішень й необхідності поєднання фундаментальних і прикладних знань;
- застосування специфічних методів підготовки, таких як імітаційно-моделюючий і проектний способи навчання, інтеграція навчальної і дослідницької роботи;
- організація позааудиторної роботи, спрямованої на формування професійної компетентності через виконання навчальних завдань різного ступеня складності (у стандартних і проблемних ситуаціях), які моделюють професійну діяльність і вимагають критичної оцінки як результатів власної діяльності, так і навчальних досягнень студентів;
- здійснення контролю якості засвоєння навчального матеріалу шляхом оцінки знань, професійних умінь і навичок, а також у процесі педагогічної взаємодії здійснення моніторингу формування професійно важливих рис та якостей особистості.

Методологічною основою реалізації вищезазначених умов є гуманістичний, інтегративний та компетентнісний підходи.

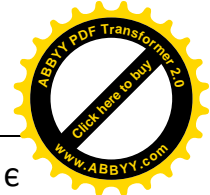
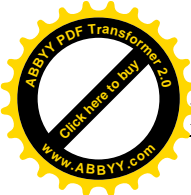
Гуманістичний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання передбачає певний характер взаємовідносин і спілкування в системі «тренер–спортсмен». Педагог-тренер повинен організувати свою діяльність так, щоб виявити й розкрити потенціал і здібності спортсмена, максимально реалізувати його можливості у досягненні високих спортивних результатів. Взаємодія тренера зі спортсменом має бути організована як обмін досвідом пізнання (творчості), як обмін двох носіїв суб'єктивного досвіду – педагога й учня. Гуманізація передбачає зміну не тільки змісту, а й форм спілкування, перевагу інтерактивних форм взаємодії: діалогу, співробітництва, вироблення спільної стратегії діяльності, узгодження дій та ін.

Інтегративний підхід як методологічна основа у формуванні професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання стосується змістової сторони компетентності. Основна ідея полягає в тому, щоб інтегрувати навчальний матеріал, охопити всі аспекти професійної компетентності майбутнього тренера, установити залежності і взаємозв'язки – як міжпредметні, так і внутрішньопредметні. Інтеграція при цьому розглядається не як формальне поєднання різних знань у новий навчальний предмет, а як формування у свідомості студентів нового розуміння відомих фактів, понять, законів. Тобто інтеграція виступає як певний технологічний

інструмент для отримання якісно нових знань. Інтегративний підхід дозволяє уникнути дублювання, побачити зв'язок теорії з практикою, застосовувати професійні знання і набувати досвіду уже у навчальній діяльності, сприяє залученню до професійної діяльності, формуванню і розвитку професійно важливих рис та якостей особистості студента. Реалізація міжпредметних зв'язків дозволяє підвищити науковість і доступність навчання, сприяє активізації процесу засвоєння знань, дозволяє розширити у студентів уявлення про взаємозв'язок різних галузей науки, відображає зв'язок навчання з майбутньою професійною діяльністю.

Компетентнісний підхід, який є концептуальною основою цього дослідження, синтезує такі категорії, як: «професійні функції учителя» (Н. Кузьміна); «педагогічна культура учителя» (Є. Бондаревська, В. Сластьонін); «педагогічна творчість» (В. Кан-Калік). Виходячи з концептуальної основи компетентнісного підходу, який полягає у «визначенні набору так званих «ключових компетенцій» певної професійної діяльності, кожна з яких поєднує мотиваційну, інтелектуальну, ціннісну, діяльнісну, соціальну й поведінкову складові», на нашу думку, необхідно, моделювати зміст дисциплін циклу професійно орієнтованих дисциплін відповідно до професійної діяльності педагога-тренера з плавання. Узгодження змісту підготовки з ключовими компетенціями, включення їх у зміст як наскрізних напрямів, передбачає роботу зі змістом у напрямку переходу від простого засвоєння знань до формування ціннісного ставлення до них, усвідомлення особистісного значення їх для професійної діяльності. Це означає необхідність надання змісту не тільки об'єктивної сторони (факти, явища, положення, закони та ін.), а й формування суб'єктивної позиції самого студента щодо навчального матеріалу, ціннісно-сміслового ставлення до цього матеріалу, розвиток пізнавальних потреб та мотивації, прагнення до самовдосконалення й набуття досвіду (особистісного й професійного), що і становить основу компетентності.

Однією з педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання є постійне професійне самовдосконалення – важливий напрям творчої діяльності, в якій проявляються й розвиваються педагогічні здібності. Одним із напрямів професійного самовдосконалення фахівців сфери фізичної культури і спорту є підвищення кваліфікації, яке здійснюється через використання різних форм організації навчання: курсів підвищення кваліфікації, семінарів, науково-практичних конференцій та ін. Кожна з цих форм має певні переваги, проте, у застосуванні цих форм у підготовці тренерів є і недоліки. По-перше, щодо кожного окремого напрямку підготовки фахівця вони використовуються епізодично.

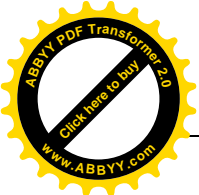

Наприклад, отримані на курсах підвищення кваліфікації знання є фрагментарними, стосуються окремих аспектів або напрямів професійної діяльності. По-друге, запропонована тематика не завжди відповідає індивідуальним потребам тренера. По-третє, кількість закладів підвищення кваліфікації не дозволяє своєчасно оновити й поглибити власні професійні знання, ознайомитися з досягненнями науки (психології, педагогіки, методики викладання фізкультурно-спортивних дисциплін). По-четверте, підвищення кваліфікації «з відривом від виробництва» призводить до порушення нормального перебігу навчально-тренувальної діяльності, що негативно позначається на її кінцевих результатах.

Ніякі епізодичні форми організації навчання не мають забезпечити безперервність навчання, а отже, і систематичне оновлення знань. Тому одним з необхідних і найбільш ефективних форм підвищення кваліфікації тренера, його майстерності є професійне самовдосконалення.

Н. Брагіна виділяє самоосвіту і самовиховання як компоненти самовдосконалення. З філософської точки зору, процесу самоосвіти властиві основні закономірності теорії пізнання. Від споглядання-спостереження одиничних фактів до абстрактного мислення (індуктивний етап пізнання); від абстракцій, теоретичних узагальнень до практики, використання методів наукового пізнання (дедуктивний етап пізнання) [1, 99].

Самоосвіта – найвища форма самовираження особистості, в якій задіяні всі фізичні й духовні сили людини. Характерною ознакою самоосвітньої діяльності є її добровільний характер, те, що вона залежить тільки від самого суб'єкта. О. Мисливченко виділяє чотири важливі компоненти внутрішньої свободи особистості, які проявляються у процесі цілеспрямованої і доцільної самостійної діяльності: 1) пізнання можливості вчинити так або інакше; 2) узгодження індивідом зовнішньої необхідності з внутрішніми переконаннями, прагненнями, інтересами; 3) прояв волі, вольових зусиль; 4) прагнення до самореалізації в об'єктивному світі [5, 38]. У психологічних дослідженнях професійне самовдосконалення розглядається як внутрішньо детермінований процес розвитку особистості, а у педагогічних дослідженнях цей процес розглядається як двоплановий (двобічний) – поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку – з домінуванням погляду про активний вплив соціального середовища на природу професійного самовдосконалення. Психолого-педагогічне осмислення сутності процесу самозмінювання, самовдосконалення, на нашу думку, дозволяє стверджувати, що у кожній сформованій особистості є внутрішня потреба у позитивних змінах, що приводять до утворення індивідуального стилю діяльності і поведінки.

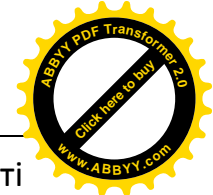
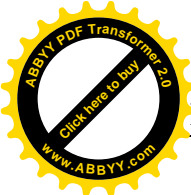

Найбільш загальна умова для виникнення потреби у професійному самовдосконаленні для майбутнього фахівця – це перехід з пасивної позиції «навчіть мене» до активної позиції «я – майбутній фахівець, хочу бути кращим у своїй професії». Причому, професійне зростання залежить не від суми знань із різних галузей науки, не від навчальної успішності, а від внутрішньої потреби у професійному саморозвитку, від здатності визначити шляхи цього розвитку. Отже, можна припустити, що передача студентам навчальної інформації без урахування їх потреб, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю, не гарантує оволодіння нею, не робить студента фахівцем.

Визначивши роль потреби у професійному самовдосконаленні особистості, було проаналізовано педагогічні умови її актуалізації. Дослідники (Є. Клімов, Л. Кулікова, Л. Мітіна, О. Новиков та ін.) зазначають, що у професійних навчальних закладах виникла необхідність психолого-педагогічної підтримки становлення професіонала. При цьому мова йде не про традиційну підготовку спеціаліста, а про його саморозвиток, формування прагнення до особистісно-професійного становлення [3].

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури було визначено принципи, дотримання яких дозволяє стимулювати у студентів–майбутніх тренерів з плавання прагнення до самовдосконалення в умовах професійної освіти.

По-перше, це принцип гуманізму, який визначає ставлення до людини як до найвищої цінності, розуміння її унікальності й самотності. Визначальним фактором реалізації цього принципу є характер педагогічної взаємодії. По-друге, принцип цілісності, який визначає повноту змісту у процесуальному аспекті, системність і наукову обґрунтованість методологічних підходів, що застосовуються. На думку Е. Гусинського, принцип цілісності полягає в тому, що властивості системи не зводяться до суми властивостей елементів, що її утворюють; залежність усіх елементів, процесів і відношень усередині системи від структурного принципу організації цілого [2, 69]. Цілісність у формуванні компетентності майбутнього тренера з плавання забезпечується постановкою мети і її досягненням, у процесі чого відбувається самовдосконалення особистості як фахівця. По-третє, принцип природовідповідності виховання майбутнього фахівця передбачає врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, їх внутрішніх прагнень і потреб. Тобто педагог має обирати такі методи взаємодії зі студентом, які б стимулювали його ініціативу, активність, прояв вольових якостей у навчальній діяльності.

Висновки. Таким чином, основу професійної компетентності майбутнього тренера з плавання становить прагнення до професійного самовдосконалення. Для формування професійної компетентності майбутнього педагога-тренера доцільно створити модель, яка відображатиме зміст, перебіг і результат цього процесу. Модель формування професійної компетентності майбутнього тренера з плавання буде складатися з таких елементів: мета; модель педагога-тренера, як певний освітній ідеал, зразок (кваліфікаційна характеристика випускника); зміст підготовки, організація навчально-виховного процесу (методи, прийоми, організаційні форми навчання і виховання особистості фахівця); критерії, показники і рівні сформованості професійної компетентності тренера з плавання.

Перспективним напрямом подальшого дослідження є використання розробленої моделі у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх тренерів з плавання.

ЛІТЕРАТУРА

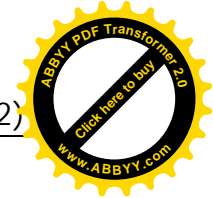
1. Брагина Н. Д. Самосовершенствование человека как философская проблема: автореф. дис. на соискание учёной степени канд. филос. наук / Н. Д. Брагина. – М., 1991. – 16 с.
2. Гусинский Э. Н. Построение теории образования на основе междисциплинарного систематического подхода / Э. Н. Гусинский. – М. : Школа, 1994. – 198 с.
3. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогическая система» и её оценки: методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1980. – 105 с.
4. Левицкий В. Методология подготовки специалистов по оздоровительной физической культуре / В. Левицкий // Наука в олимпийском спорте. – 2000. – Спец. вып. – С. 84-93.
5. Мысливченко А. Г. Человек как предмет философского познания / А. Г. Мысливченко. – М. : Мысль, 1972. – 190 с.
6. Сластёнин В. А. Педагогика: Инновационная деятельность / В. А. Сластёнин, Л. С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – 340 с.

РЕЗЮМЕ

Ж. В. Бережная. Модель формирования профессиональной компетентности будущих тренеров по плаванию.

В статье дано определение понятия «профессиональная компетентность будущего тренера по плаванию», выделены условия ее формирования. Рассмотрены основные подходы (гуманистический, интегративный, компетентностный), которые являются основой формирования профессиональной компетентности педагогов-тренеров. Показана роль профессионального самосовершенствования при становлении профессиональной компетентности. Представлена модель формирования профессиональной компетентности будущего тренера по плаванию.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессиональное самосовершенствование, гуманистический, интегративный, компетентностный подходы.

SUMMARY

Zh. Berezhnaja. Model of the formation of professional competence of the future swimming coaches.

The article gives a definition of the notion «professional competence of the future swimming coach», determine the conditions of its formation. Considered the basic approaches (humanistic, integrative, competence), which are the basis for the formation professional competence of teachers, coaches. Indicated the role of professional self-improvement in the development of professional competence. Represented the model of formation of professional competence of the future swimming coaches.

Key words: professional competence, professional self-improvement, humanistic, integrative, competency approaches.

УДК 371.134

Л. В. Жула

Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ БІОМЕХАНІЧНОГО КОНТРОЛЮ У НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТОК ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ВОЛЕЙБОЛОМ

У статті подано результати впровадження в навчально-тренувальний процес студенток методів біомеханічного контролю. Проаналізовано варіанти тестових завдань, що використовуються під час оперативного контролю, обґрунтовано ефективність їх використання.

Ключові слова: студентки, навчально-тренувальний процес, волейбол, оперативний контроль.

Постановка проблеми. Традиційні шляхи вдосконалення технічної підготовленості передбачають виконання студентом рекомендацій викладача, що спираються на суб'єктивне сприйняття певних елементів та їх зіставлення з еталонними характеристиками рухів. Вони вже не відповідають рівню рухових досягнень. Процес навчання і вдосконалення рухів зі складнокоординаційною структурою у волейболі може бути успішним лише за наявності оперативного педагогічного контролю з боку тренера-викладача [2].

Узагальнення і систематизація навчально-методичної та спеціальної літератури з проблем упровадження до навчального процесу студентів різноманітних засобів і методик фізичного виховання вказує на зростаючу зацікавленість та активну роботу науковців у цьому напрямку.

У результаті проведених досліджень [1; 5; 6] з'ясовано, що оперативна педагогічна оцінка технічної підготовленості спортсменів повинна бути заснована на аналізі рухової діяльності студентів з урахуванням зіставлення найважливіших параметрів з об'єктивними індивідуальними моделями, визначеними під час педагогічного процесу, і